

דפים יד – טו

כח. מה בין עבד המוכר עצמו למכרוהו בית דין?

כאמור לעיל, לדברי חכמים, המוכר עצמו נמכר לשש ויתר על שש, מכרוהו בית דין אינו נמכר אלא לשש (ועבדך שש שנים – זה ולא מוכר עצמו). ורבי אלעזר אומר זה וזה אינו נמכר אלא לשש. כמו כן לחכמים המוכר עצמו אינו נרצע (אזנו – ולא אוזן מוכר עצמו), ואין מעניקים לו (העניק תעניק לו – ולא למוכר עצמו), ואין רבו מוסר לו שפחה כנענית (אם אדניו יתן לו אשה). ורבי אלעזר חולק בכולם ומשוה מוכר עצמו למכרוהו בית דין.

א. נחלקו הדעות האם לתנא קמא מוכר עצמו מותר בשפחה כנענית אלא שאין רבו כופהו על כך, או שמא אסור בה.

ב. הרמב"ם (עבדים ג, יב) פסק כחכמים. וכן נקט הרשב"א (כ:): בפשיטות, שנמכר לשש ויתר על שש. והתוס' צדדו שהלכה כרבי אלעזר לענין הענקה. והוסיפו שמא אף לענין מסירת שפחה כנענית הלכה כמותו (ומשמע הוא הדין לשאר הדינים).

דף טו

כט. א. היכן רוצעים לעבד, למי רוצעים, ואימתי?

ב. עבד שמת, האם הענקתו ניתנת ליורשיו? האם הענקה ניתנת לבעלי חובות של העבד?
ג. מה דין גאולת קרובים ושאינם קרובים לעבד עברי הנמכר לגוי או לישראל?

א. רוצעים לעבד את אזנו הימנית (גזרה שוה 'אזן' ממצורע. ומופנה משני צדדים. ערש"י ותוס'). את האיש ולא את האשה (אזנו – ולא אזנה. או מואם אמר יאמר העבד – ולא אמה). וצריך שיאמר 'אהבתי את אדוני...'. כשהוא עבד, אבל אם כבר כלו שש מקודם – אינו נרצע (ואם אמר יאמר העבד).

על מקום הרציעה המדויק – ע' להלן כא:

ב. לפי גרסתנו בגמרא, הענקת העבד שמת (קודם שהספיקו להעניקו. רש"י) – ליורשיו, כשאר שכיר. והגר"א הגיה, ולגרסתו נתמעט מן הכתוב (לו) שאינה ניתנת ליורשיו. אין ההענקה ניתנת לבעל חובו של העבד, אף אם בשאר מקומות ננקוט כרבי נתן שנושה בחברו מנה וחברו בחברו, מוציאים מזה ונותנים לזה. (העניק תעניק לו – ולא לבעל חובו). יש אומרים בדעת הרמב"ם, שאף לאחר שהגיעה ההענקה ליד העבד, אין זכות לבעל חובו בה, [כדין צדקה לענין].

ג. עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים (בעכו"ם שתחת ידינו) – מצוה על קרוביו לגאלו ממנו. ואף למי שאינו מקרוביו (או דדו או בן דדו... או השיגה ידו ונגאל). רבי יוסי הגלילי אומר: כשנגאל בקרובים – לשחרור. בשאר כל אדם – לשעבוד (שאם תאמר לשחרור, יימנעו ולא יפדוהו). רבי עקיבא אומר: קרובים – לשעבוד (שאם תאמר לשחרור, בכל יום ויום הוא הולך ומוכר עצמו). שאר כל אדם – לשחרור. (ושניהם דרשו מאם לא יגאל באלה לחלק בין קרובים לשאר כל אדם, ושם נאמר ואם לא יגאל באלה (אלא באחרים, לרבי ברחוקים ולר"ע בקרובים) ויצא בשנת היבל – משמע שממשיך לעבד אצל גואליו). וחכמים אומרים: הכל לשחרור. (ופרשו שזוהי דעת רבי שדרש באלה לדבר אחר).

לדברי רבי, הנמכר לישראל, אין בו דין גאולה על ידי אחרים. (יגאלנו — לזה ולא לאחר). יש מפרשים שאין אחרים יכולים לפדותו בעל כרחו של האדון. ויש אומרים שיכולים אלא שאינם מצווים בדבר.

להלן בגמרא (כא.) נסתפקו האם חכמים החולקים על רבי סוברים שעבד עברי לישראל יש בו תורת גאולת קרובים אם לאו. ולא פשוט.

ובתורי"ד (יח.) מבואר שנקט בפשטות שרבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא חולקים וסוברים שהנמכר לישראל יש בו תורת גאולת קרובים. וכנראה פירש כן את דברי הגמרא כאן, 'מאן תנא דפליג...?' — לענין גאולת קרובים.

מאידך להלן כ. משמע לכאורה מסתמא דגמרא שהנמכר לישראל אינו נגאל בקרובים. ואולם הרשב"א פירש שם באופן אחר.

דף טז

ל. א. קנין שטר בעבד עברי ובאמה עבריה, מניין?

ב. שטר קנין אמה עבריה, מי כותבו?

ג. שטר שחרור בעבד עברי, כיצד ומניין? מדוע צריך שטר ואין די באמירת שחרור בעלמא?

ד. האם אמה עבריה יוצאת מאדוניה במיתת אביה?

א. עבד עברי נקנה בשטר, שהוקש לעבריה. ואמה עבריה — עולא אמר: מאם אחרת יקח לו — הקישה הכתוב לאשה דעלמא, מה אשה נקנית בשטר אף אמה העבריה נקנית בשטר. ולמאן דאמר שטר אמה עבריה אב כותבו, אין לדמות השטרות זה לזה, כי בקדושי אשה הלוקח כותב ואילו כאן המוכר. ופירש רב אחא בר יעקב, מלא תצא כצאת העבדים — אבל נקנית בקנין עבדים, דהיינו שטר.

ב. שטר קנין אמה העבריה — רב הונא אמר: אדון כותבו ('בתך קנויה לי' ונותנו לאב, כדרך שטר קדושין שהבעל כותב 'בתך מקודשת לי'. רש"י). רב חסדא אמר: אב כותבו. (וכן פסק הרמב"ם. עבדים ד,ג).

ג. אם כותב העבד שטר חוב על דמיו, הרי זה ככסף, ואין זו יציאת שטר. וכיצד יוצא בשטר? כותב לו האדון כתב שחרור 'הרי אתה בן חורין, הרי אתה לעצמך', ונותנו לו.

הרשב"א צדד שלפי המסקנא אין מועיל שטר חוב בתורת כסף קנין. ויש חולקים. ומכל מקום משמע בגמרא (יח.) שאי אפשר לפדות עבד בשטר חוב בעל כרחו של האדון.

אבל באמירה גרידא ללא שטר אינו יוצא, מפני שעבד עברי גופו קנוי, הלכך אין די במחילת חוב שעבדו. (אבל כשכותב ונותן — יוצא, שלא גרע מעבד כנעני היוצא בשטר, שנאמר בשפחה חרופה או חפשה לא נתן לה — זהו שטר, שנלמדת גזרה שוה לה — לה מאשה. רש"י).

א. מבואר בתוס' שהפקר עבד עברי מועיל, כבשאר קנינים.

ב. הנמכר לגוי — אין גופו קנוי, שאין עכו"ם קונים עבדים קנין הגוף כלל, לא מעכו"ם ולא מישראל (ע' יבמות מו).

ג. כתב הרמב"ן: מוכר עצמו שאין רבו מוסר לו שפחה כנענית — אין גופו קנוי.

ד. פועל, יש אומרים שמועילה בו מחילה להפקיע חיובו ואין צריך קנין. ויש חולקים. (ע' יבמות מו).